

PESÄNSUO

Kyläkeskiviikko 13.2.2013

Suomen maatalousmuseo Sarka
Teppo Vihola

Pesänsuon kylä

- Sijaitsee Piltolan kylästä etelään ja on keskeinen osa Mellilää
- Kylä saanut nimensä Pesänsuosta
- Suo syntynyt varhaisella Ancylyskaudella – välittömästi alueen vapauduttua jääkauden jälkeen veden alta
- Suo syntynyt tasaiselle savipatjalle ja sen rahkaturvepatja kohoaa melko jyrkästi 6-7 metrin korkeudelle ympäristöstä
- Pesänsuo on luonnontieteellisesti erittäin harvinainen kumpusuo

Nimet

- Pesänsuo – kumpusuo (suo kuin pesä)
- Louven talon nimitys vaihtelee tavattomasti eri asiakirjoissa Loue – Loukea – Louvfe jne

Kylän historia

- Suo sai vierilleen asutuksen jo varhain
- Kylä enemmän myöhäiskeskiaikainen – 1500-luvun alussa vahvassa vedossa ja kasvussa
- Pesänsuo kuului vuonna 1541 Niinijoen neljännekuntaan
- Kylä sijaitsi Niinijoen latvoilla ja oli siinä mielessä enemmän periferiaa kuin rintaseutua
- Suomalaisittain vanha varsinaissuomalainen ryhmäkylä
- Useiden vertaistensa kaltainen ja tapainen

Millainen kylä?

- Ei suuri alaltaan
- Ei erityisen rikas varallisuudeltaan
- Ei helppo elää – ei erityisiä rikkauksia eikä vahvuuksia
- Ei kuitenkaan huonokaan
- Nykyään koko kylä käytännössä peltoa
- Pesänsuo edelleen olemassa metsäisenä kumpuna
- Joitakin saarekkeita metsää
- Suurloimaalaisen vahvan viljelyn aluetta – tasaiset laakeat pellot

Kylän talot 1770-luvulla

- Raitala 3 (A) 1/3 mantt.
 - Louve 4 (B) 1/2 mantt. (Ent. rälssitila)
 - Mattila 2 (C) 1/3 mantt.
 - Wähä-Sullo 1:1 (D) 1/3 mantt.
 - Iso-Sullo 1:2 (E) 1/3 mantt.
 - Pelto-Kurppa 5:1 (F) 1/4 mantt.
 - Kylä-Kurppa 5:2 (G) 1/4 mantt.
-
- Kaikki talot kruununtaloja – menettäneet perintöoikeutensa maksamattomien verojen vuoksi
 - Ei käytännön merkitystä

Pesänsuon kylä

- Kylä Wähänperän ja Mellilän kylien välissä pitkä kaitale
- Kyläntontti lähempänä kapeampaa päätä
- Kylän tausta sijaitsee Varsinaisen Pesänsuon takana
- Harjualueita Loimijokilaakson ja Aurajokilaakson välillä

Kylä ja kylänaukea

- Kylänaukea vanhan Pesänsuon kylän keskus
- Viljelysaukea, jolla kylän pellot ja talot sijaitsivat

Maanmittaushallitus, Maanmittaushallituksen uudistusarkisto, Pesänsuo; Tiluskartta ja jakokirja 1785-1785 (A61:3/1-8)

Vanha keskiaikainen ryhmäkylä

- Kylänaukealla sijaitsivat kylän pellot ja taloryhmä
- Paikka jokivarressa sillä kohdalla, jossa Piltolasta tuleva tie ylittää joen ja kohtaa Mellilästä Koskelle menevän tien
- Varsinainen ryhmäkylä sijaitsi Mellilän-Kosken tien ja joen välissä, jossa nykyäänkin on runsaasti asutusta
- Joen Piltolan puolelle hiukan matkaa ylävirtaan rakennettiin myöhemmin Mellilän kirkko ja kansakoulu (Sininen koulu)
- Kylän pellot sijaitsivat joen kummankin puolen ja kylän keskus oli ryhmäkylän kohdalla (yhäkin)oleva kirkkotien silta – kirkko sijaitsi 1770-luvulla tien päässä Ilmarisen kylässä Loimaan Hirvikoskella (vanha kirkko)
- Piltolasta tultaessa ryhmäkylän takana kohosi varsinainen Pesänsuo

Jokivarressa niittyä

- Joki tulvi keväisin ja aivan rantaa ei voinut viljellä
- Hyvät rehevät rantaniityt reunustivat mutkittelevaa tasamaata kulkevaa jokea

Talot

- Raitala
- Louve (Loukee)
- Mattila
- Wähä Sullo
- Iso Sullo
- Pelto Kurppa
- Kylä Kurppa

Vanhan kylän ongelmat

- Ennen isojakoa hillitön pirstaleisuus
- Valtava määrä peltolohkoja, joita kylän kuusi taloa viljelivät lohkojaossa
- Vainiopakko, sekasorto, vahva kylähenki, yhteistoiminta, tiukka sosiaalinen kontrolli, vahva yhteisöllisyys
- Järkiperäinen maatalous oli käynyt mahdottomaksi
- Raivaus, aitaaminen ja elämä edellyttivät yksimielisyyttä ja yksituumaisuutta

Isojako tulee!

- Ensimmäinen kartoitus 1770
- Töihin 1780-luvulla
- Valmis 1790-luvulla
- Käytäntöön myöhemmin – ensin maanjako ja sitten vasta talojen siirrot ryhmäkylästä

Jakajat

- Anders Mattson Iso-Sullo (s. 21.11.1730)
- Henrik Johansson Wähä-Sullo (s. 16.6.1729)
- Matts Mickelsson Mattila (s. 28.1.1757)
- Johan Thomasson Raitala (s. 11.1.1748) (poika)
- Thomas Thomasson Louve (s. 1.3.1740)
- Erik Christiansson Kurppa (s. 1736)
- Henrik Henriksson Kurppa (s. 16.6.1748)

Väki lisääntyy

- Vuosina 1781-85 kylässä 104 ripilläkäyvää asukasta
- Vuosina 1810-13 kylässä 135 ripilläkäyvää
- Vuosina 1831-37 kylässä kaikkiaan 402 asukasta
- Ahdasta alkaa olla
- Torppia perustetaan asukkaiden sijoittamiseksi

Torpparilaitos

- Vuosina 1781-85 rippikirjoihin on merkitty Pesänsuolle vain kaksi torppaa
- 1810-13 torppia viisi (Sullo 2, Louke 2, Raitala 1)
- 1831-37 kylässä 13 torppaa
- Torppien perustaminen helpottui isojaon jälkeen
- Jokin paikka piti ihmisille löytää
- Taloille työvoimaa

Torpan kontrahti

- Kontrahti määritteli torpparin velvollisuudet taloa kohtaan
- Merkittävä työvoimanlisä
- Isonperän kylästä Hyryn torpankontrahti 1850-luvulta

Kaks miähän päivä tulle tehrä joka viikko oman ruan kanssa sillon koska Hyry kärke, ja isontunkijon ajan pittää juhta oleman, kans yks juhta taksvärkki vetämän höö, ja kaks taksvärkipäivä oleman juhnan kans kesäkyntämäsä, 2. päivä kerrota 2. päivä kyntö syyskyntö, 1. päivä vetemän maan tiän santa. Näinä nimitettyinä päivinä tulee oleman juhta miähen kansa taks värkissä ja juhta saa talosta ruan, 1. päivä että rihi puita omala juhrala.

Kontrahti ei helppo

- Työpäiviä paljon ja suuri apu talolle
- Vaikea rasite torpparille
- Torpparin asema ei ollut hyvä
- Se oli kuitenkin paljon parempi kuin asunnottoman itsellisen – asunto oli mutta ei omaa asuntoa
- Torppari oli tilattomien aatelia

Torppia 1831-37

- Iso-Sullo: Pellonperä, Rajala
- Mattila: Antila, Antila
- Vähä-Sullo: Saari
- Loukee: Tienhaara, Ojala
- Raitala: Palomäki, Halmisto, Hakola
- Kurppa: Koivisto
- Sullo: Ketola

Pesänsuolle kehittyi keskus!

- Rukoushuonekunta 1825
- Omia jumalanpalveluksia jo vuodesta 1805
- Lupa omalle kirkolle 1815
- Oma kirkko 1825 ja sille torni 1885
- Keskuksen nimi ensin Perä (torpan mukaan?)
- Perän kulma – Perälä – Isoperä ja Vähäperä
- Pesänsuo keskellä Perää ja se sai kirkon

Rautatie tulee!

- Merkittävin muutos kylän elämässä oli rautatien tulo vuonna 1876
- Rata leikkaa Pesänsuon kylää, mutta asema tulee Mellilän kylän puolelle – Perästä Pesänsuo
- Rata avasi yhteyden maailmaan – junalla tunnissa Turkuun
- Uudistukset, uusia ihmisiä, kauppa kasvaa, markkinaväylä maataloustuotteille
- Uusi elämä!

Kylä kasvaa

- 1920-luvun alussa Mellilässä kaikkiaan n. 2000 asukasta
- Mellilän asemakylä keskus ja sen naapurissa Pesänsuo sai osansa
- Taajama levisi Pesänsuon puolellekin – Varsinaisen Pesänsuon reunat
- Sodan jälkeen Kurkijoen siirtoväen asuttaminen kohotti Mellilän asukasluvun 3000:een

Lähteitä

- Veikko Laakso: Suur-Loimaan historia, osat I ja II
- Maanmittaushallituksen arkisto
- Timo Verho: Loimaan talonpoikaissuvut 1540-1870
- Kansallisarkiston digitaaliarkisto diginarc.fi